

planetei, pentru întreaga umanitate – și, pe de altă parte, - dificultățile, chiar disperarea și imposibilitatea – de a întemeia o asemenea etică în termenii unei validități intersubiective de tip științific, întrucât predomină ”ideea scientistă” a unei „obiectivități” ferite în plan normativ, de orice sau de orice valoare.

O fi având dreptate filosoful, dar înclinăm spre pragmatism, din care motiv credem că orice domeniu de activitate, orice profesiune trebuie să-și aibă codul său deontologic, pe care trebuie să-l cunoască, să-l respecte întocmai și să devină o obișnuință pentru fiecare actor social. Acționând în conformitate cu aceste coduri, dacă până una-alta o megaetică încă nu este sau nu poate fi elaborată, fiecare din actorii sociali își aduce propriul său prinos la binele general comunitar care poate deveni cât mai cuprinzător și dominant. Ne-am dori ca aceasta să nu fie o utopie ordinară. Dacă factorul moral va fi călăuză dominantă a oricărei activități umane omenirea are șanse de a se descurca din avalanșa de probleme de diferit gen cu care se confruntă.

Suntem de părerea că în această direcție trebuie să lucreze mai mulți factori doi dintre care – cel politic și cel instructiv-educational trebuie să aibă cea mai mare pondere.

Referințe Bibliografice

A.G.Spirchin. Filosofia. M., Gardarichi, 2005

V.A.Kanke. Filosofia. M., Logos, 2006

Filosofia. Pod. red. L.G.Kononovici, G.I.Medvedeva, Rostov n/Donu, ”Fenix”, 1998

Vasile Macoviciuc. Filosofie. Editura ASE, București, 2002

Larisa Cuznețov, Nicolae Banuh. Filosofia educației. Ghid metodologic, Chișinău, 2004

Procesul de globalizare: provocări și soluții. Materialele conf. șt. internaționale., Chișinău, 2003

Общество, человек, земля и космос. Polemiceschie stati o vozmojnih posledstviiah razvitia sovremennoi nauchi., M., 1979

CONCEPTUL DE OM ÎN FILOSOFIA LUI BLAISE PASCAL

M.Cartofeanu,

dr. în filosofie

Filosofia lui Pascal nu este un sistem, o expunere conceptuală, ci mai degrabă o experiență a gândirii ce meditează asupra omului, rezultatul unui spirit pasionat, deosebit de sensibil față de frământările și contradicțiile existente în om și în epoca istorică în care el a trăit.

Două tendințe l-au marcat în mod deosebit pe Pascal. Prima - înclinația sa spre tehnică - provine din încrederea oarbă pe care o acordă rațiunii, iar cea de-a doua - credința puternică în existența lui Dumnezeu - este rezultatul îndoielii și neliniștii ce-i umplu sufletul și-l ispitesc să dizolve sensul vieții (așa cum este el văzut de majoritatea oamenilor) sau chiar orice sens.

De aici rezultă contradicțiile de care Pascal se izbește pretutindeni, contradicții pe care le întâlnește, în mod inevitabil, și în sufletul omenesc: „*Ce himeră mai este și acest om? Ce noutate, ce monstru, ce haos, ce îngrămădire de contradicții?*” „Himeră”, pentru că omului nu-i poate fi dată vreo esență - nu este ceva anume; „noutate”, întrucât de fiecare dată când îl cercetăm descoperim tot altceva; „monstru”, deoarece este capabil de lucruri neașteptate și josnice; „haos”, pentru că nu-i putem explica toate faptele pe calea rațiunii - și nici nu le săvârșește din rațiune.

El insistă asupra unei singure afirmații - omul este o îngrămădire de contradicții: „*Judecător al tuturor lucrurilor, imbecil vierme de pământ; depozitar al adevărului; îngrămădire de incertitudine și de eroare; mărire și lepădătură a universului.*”

Pentru Pascal sunt evidente și contradicțiile între gând și faptă, între ceea ce este în realitate și ceea ce omul afirmă - sursă permanentă a erorii: „*Dacă se laudă, eu îl cobor*” (pentru că în realitate e josnic - „Cine vrea să devină înger cade în cealaltă extremă”, spune el); „*de se coboară, îl laud*” (pentru că în realitate e măreț) „*și-l contrazic mereu pînă ce reușește să înțeleagă că este un monstru de neînțeles*”.

În aceeași scriere (*Cugetări*) Pascal explică oarecum de ce consideră omul drept un monstru, raportîndu-se la credință: „Nepăsarea [omului] într-o chestiune în care e vorba de el însuși, de eternitatea lui, de soarta lui, mă irită mai mult decît mă înduioșează; ea mă uimește și mă înspăimîntă; e un monstru pentru mine.”

Un creștin, unul adevărat, trebuie să fie capabil - spune Pascal - să recunoască contradicțiile omului: mizeria lui se trage din păcatul originar, iar măreția dintr-o vocație divină. Sursa acestei contradicții este rațiunea, căci ea este capabilă să servească orice cauză. Datorită ei suntem supuși păcatului originar, dar în același timp prin ea își poate dovedi omul măreția: „*Omul este așa de mare, încît măreția lui reiese și din aceea că el se știe (s.n.) nenorocit*”.

Doar rațiunea este sursa nenorocirilor pe care le suportă omul, dar în același timp ea conferă cu adevărat măreție existenței: „*Un copac nu se știe nenorocit. Este adevărat că, să te vezi nenorocit înseamnă să fii cu adevărat; dar înseamnă și că ești mare dacă știi că ești nenorocit.*” Toate nenorocirile în care se afundă omul dovedesc măreția lui. „*Sunt niște nenorociri de mare senior, de rege deposedat...*”

Măreția și adevărul sunt rezultate ale suferinței umane; cu toate că este pindit peste tot de eroare, omul năzuiește întotdeauna la adevăr - și de aceea îl caută cu atîta aviditate; este făcut pentru a-l căuta, și în aceasta stă principiul demnității umane: „*Omul nu este decît o trestie, cea mai slabă din natură; dar este o trestie cugetătoare*”.

Pascal înalță și coboară la fiecare pas ființa umană descoperindu-i contradicțiile dovedindu-i măreția deplorîndu-i slăbiciunile. El încearcă să scoată măreția omului din chiar slăbiciunile lui. Omul caută adevărul și fericirea, dar pasiunile și plăcerile îl fac incapabil să le atingă; vrea să se cunoască pe sine, dar cade pradă plăcerilor și fuge astfel de sine; urmărește să instituie justiția, dar justiția umană este relativă, pentru că omul e ființă decăzută.

Situat deasupra abisului dintre infinitul mare și infinitul mic, omul e condamnat să rătăcească pentru totdeauna în preajma marilor taine ale universului - incapabil să cunoască rațiunea ultima a lucrurilor. De aici se naște sentimentul nimicniciei omului și neliniștea metafizică: „Căci la urma urmei, ce este omul în natură? Un nimic față de infinit, un tot față de neant, o mijlocire între nimic și tot”.

Cum în fața universului omul nu este decît un nimic, „*Nu trebuie ca întregul univers să se înarmeze spre a-l strivi. Un abur, o picătură de apă e destul ca să-lucidă.*” Dar tocmai astfel își dovedește omul superioritatea, căci „*în cazul în care universul l-ar strivi, omul ar fi încă mai nobil decît ceea ce-l ucide; pentru că el știe că moare; iar avantajul pe care universul îl are asupra lui, acest univers nu-l cunoaște*”.

Pascal vede în om un rege deposedat deoarece deși are cugetare nu poate surprinde infinitatea universului. „Astfel, toată demnitatea noastră stă în cugetare.”

Pascal considera omul o mare enigmă, pe care gîndirea nu o poate descifra. Filosofii care s-au raportat la om l-au privit unilateral, remarcînd fie măreția, fie nenorocirea sa. Pascal dimpotrivă, include o realitate în alta. sondează mizeria în profunzime pentru a cunoaște mai bine măreția: pe măsura ce înaintează mai adînc în noaptea mizeriei, el descoperă în ființa umană și mai multă măreție, dar și mizerie, în ceea ce privește vanitatea omului autorul vorbește de faptul că nu se bucură de viața conținută de propria-i ființă, dar se forțează ca să pară ceea ce nu este, astfel încît să își atragă respectul semenilor săi de partea sa. Pascal notează: „Vanitatea este atît de adînc înrădăcinată în sufletul omului, încît pînă și un soldat, o ordonanță, un bucătar sau un hamal se laudă și vrea să aibă proprii admiratori. Același lucru este valabil și pentru filozofi”. În această fugă neconținută de sine, omul ajunge pînă acolo încît îl considera infam pe acela care nu și-ar da viața pentru a-și păstra onoarea în fața lumii, căci „dulceața gloriei este atît de mare, încît orice lucru căreia îi este atașată devine plăcut și demn de a fi iubit, chiar și moartea.”

Cercetînd mai adînc vanitatea, Pascal descoperă faptul că aceasta nu este decît curiozitatea: acea curiozitate care ne face să citim anumite opere și să vizităm anumite locuri exotice doar pentru a avea cu ce ne mîndri în fața celorlalți. Tot curiozitatea este cea care ne împiedică să trăim prezentul, căci ne îndreaptă atenția ori spre un viitor de care nu putem fi siguri nici măcar un moment, ori spre trecut, ale cărui evenimente imuabile nu ne mai aparțin și dau naștere unei stări de nostalgie.

„Astfel noi nu trăim niciodată, ci doar sperăm să trăim.” În drumul său spre interiorul ființei umane, autorul punctează asupra slăbiciunii umane, afirmînd ca „slăbiciunea rațiunii umane apare mai degrabă în cei care nu o cunosc decît în cei care sunt conștienți de ea”, și continuă raționamentul. „Dacă suntem prea tineri nu putem judeca lucrurile bine. Dacă suntem prea în vîrstă, la fel. Dacă nu gîndim destul, sau gîndim prea mult ne încapăținăm și nu mai putem găsi adevărul.” Eu-l poate fi incomod pentru ceilalți, deoarece „vrea să îi înrobească”, și este pe deasupra și „nedrept în sine, deoarece vrea să devină centrul a tot: Fiecare eu este dușmanul și ar dori să fie și tiranul celorlalți”.

Omul moral nu este decît un impostor, deoarece onorabilitatea sa este doar o fațadă, iar prima victimă a ipocriziei sale este el însuși. Viața sub amenințarea infinitului a transformat omul într-un mister chiar și pentru el însuși.

FUNȚIILE PRONOSTICALE ALE FILOSOFIEI

Lozovanu Ecaterina,
conf.univ., dr. UTM

Reformarea sensurilor de bază ale universaliiilor culturii și, corespunzător, schimbarea tipului de cultură sunt totdeauna legate de etapele cruciale ale istoriei omenirii, deoarece ele semnifică transformarea nu numai imaginii lumii umane, dar și a tipurilor de personalități produse, a raporturilor față de realitate, a orientărilor valorice.

În dezvoltarea societății periodic apar epoci de criză, când „modelul categorial al lumii” anterior format și întărit prin tradiție, încetează să asigure translarea noii experiențe a tipurilor de activitate necesare societății. În aceste epoci sensurile tradiționale ale universaliiilor culturii își pierd funcția de orientare conceptuală pentru conștiința maselor. Ele sunt critic reevaluate, iar societatea pășește pe calea căutărilor intensive a noilor sensuri și valori ale vieții, chemate să orienteze omul, să restabilească „legătura timpurilor” pierdută, să recreeze integritatea lumii.

În activitatea de elaborare a acestor noi valori și orientări conceptuale, filosofia are un rol deosebit. Pentru a modifica sensurile anterioare ale vieții,